

Renata Dańczak

UWARUNKOWANIA PRAWNE FUNKCJONOWANIA PRZEDSIĘBIORSTWA WINDYKACYJNEGO

Funkcjonowanie przedsiębiorstw windykacyjnych w polskiej gospodarce obserwuje się od roku 1990, kiedy na dobre zaczęła funkcjonować gospodarka wolnorynkowa, a problemem wielu przedsiębiorstw stał się brak zapłaty ze strony nieuczciwych kontrahentów. Działalność polegająca na windykacji należności, czy inaczej ściąganiu długów, nie jest w żaden szczególny sposób reglamentowana przez obowiązujące prawo. Zatem działalność przedsiębiorstwa windykacyjnego podlega przepisom ogólnym dotyczącym prowadzenia działalności gospodarczej¹

Podstawową funkcją przedsiębiorstwa windykacyjnego jest profesjonalne dochodzenie wierzytelności, które nie ogranicza się tylko do zaspokojenia wierzytelności z majątku dłużnika. Ważniejsze i często bardziej skuteczne jest dokonanie obrotu wierzytelnością. Przekazanie tych zadań na zasadach outsourcingu wyspecjalizowanemu podmiotowi pozwala na znaczne ograniczenie kosztów oraz pomaga skupić się na głównym przedmiocie działalności firmy.

Od roku 1999 została rozpoczęta zmiana regulacji prawnych dotyczących prowadzenia działalności gospodarczej, której trzon zmian stanowią trzy akty prawne:

- 1) Ustawa z 19 listopada 1999 r. Prawo działalności gospodarczej [9],
- 2) Ustawa z 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym [8],
- 3) Ustawa z 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych [11].

¹ Ustawodawca wyszedł z założenia, iż nie jest konieczne uregulowanie w sposób szczególny windykacji należności, odmiennie niż ma to miejsce w przypadku np. giełd papierów wartościowych, giełd towarowych, domów składowych, banków czy towarzystw ubezpieczeniowych. Jest to rozwiązanie ze wszech miar słuszne, gdyż w gospodarce wolnorynkowej ustawodawca powinien ograniczać do niezbędnego minimum stosowanie wyjątków od zasady wolności działalności gospodarczej.

Celem niniejszego artykułu jest ukazanie wpływu tych przepisów prawnych na funkcjonowanie przedsiębiorstwa windykacyjnego. Należy zwrócić uwagę, iż ustawy te zawierają często powtórzenie zapisów znajdujących się w aktach regulujących analogiczną tematykę przed ich wejściem w życie. Tym trudniej jest wychwycić poszczególne nowości, wydające się niekiedy mało interesujące, ale mogące rodzić poważne skutki w sferze zarówno prawnej, jak i finansowej²

Pierwsza z wymienionych powyżej ustaw Prawo działalności gospodarczej zastąpiła Ustawę z 23 grudnia 1988 r. o działalności gospodarczej [6], która po wprowadzeniu nowego ładu gospodarczego wyznaczała ramy wolności gospodarczej oraz stworzyła fundamenty niezbędne do jego funkcjonowania. Po dziesięcioletnim okresie obowiązywania ustawy konieczne było wprowadzenie nowej regulacji. Nie bez znaczenia były tutaj procesy integracyjne, związane ze wstąpieniem Polski do struktur Unii Europejskiej. Wiele nowych regulacji zostało przygotowanych pod kątem dostosowania ich do przepisów unijnych.

Pierwszą poważną zmianą w stosunku do poprzednich regulacji jest definicja działalności gospodarczej. Prawo działalności gospodarczej definiuje tę działalność jako „zarobkową działalność wytwórczą, handlową, budowlaną, usługową oraz poszukiwanie, rozpoznawanie i eksploatację zasobów naturalnych, wykonywaną w sposób zorganizowany i ciągły” Zmiana brzmienia tego przepisu w zasadzie nieznacznie różni się od definicji zawartej w ustawie z 1988 r.³ Jednak już przepisy art. 2 ust. 2 i 3 wprowadziły istotne *novum* w zakresie określenia pojęcia przedsiębiorcy. Mianowicie za przedsiębiorcę uważa się osobę fizyczną, osobę prawną oraz nie mającą osobowości prawnej spółkę prawa handlowego, która zawodowo, we własnym imieniu podejmuje i wykonuje działalność gospodarczą. Przedsiębiorcami są również wspólnicy spółki cywilnej w zakresie wykonywanej przez nich działalności gospodarczej. Przepisy te usunęły wiele nieścisłości panujących pod rządami poprzedniej ustawy. W szczególności dotyczyły one osobowości spółek cywilnych, a konkretnie ich zdolności sądowej, a więc zdolności do bycia stroną w procesie toczącym się przed sądem. Obecnie wprost z przepisu wynika, iż przedsiębiorcami, a zatem stroną w procesie, są wspólnicy spółki, a nie sama spółka, zatem pozwanymi przez przedsiębiorstwo windykacyjne dłużnikami będą zawsze odpowiadający solidarnie wspólnicy spółki cywilnej. Inaczej będzie w przypadku spółek prawa handlowego nie posiadających osobowości prawnej, do których należą:

- 1) spółka jawna⁴,

² Szczególnie dużo regulacji zawartych w Rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 czerwca 1934 r. Kodeks handlowy [2] znalazło powtórzenie w Kodeksie spółek handlowych, który, co jest oczywiste, nie mógł w pełni oderwać się od pierwotnej regulacji.

³ Ustawa o działalności gospodarczej stanowiła, iż „działalnością gospodarczą jest „działalność wytwórcza, budowlana, handlowa i usługowa, prowadzona w celach zarobkowych i na własny rachunek podmiotu prowadzącego taką działalność”

⁴ Uregulowana przepisami art. 22-85 Kodeksu spółek handlowych.

- 2) spółka partnerska⁵,
- 3) spółka komandytowa⁶,
- 4) spółka komandytowo-akcyjna⁷

W procesie mogą one występować zarówno jako pozwany, jak i powód, bez względu na ich skład osobowy.

Kolejną nowością wprowadzoną przez ustawę Prawo działalności gospodarczej jest regulacja dotycząca prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby zagraniczne. Ustawa obejmuje swym zakresem przedsiębiorców polskich, przedsiębiorców zagranicznych, a także ich oddziały i przedstawicielstwa. Regulacja ta uchyliła panujący dotąd odrębny reżim prawny dotyczący podejmowania działalności gospodarczej przez przedsiębiorców zagranicznych.

W myśl nowych przepisów zagraniczne osoby fizyczne powinny otrzymać zezwolenie na osiedlenie się na terytorium Polski. Jest to warunek *sine qua non* podjęcia przez nie działalności gospodarczej. Osoby zagraniczne mogą na zasadzie wzajemności podejmować działalność gospodarczą na takich samych zasadach jak przedsiębiorcy mający miejsce stałego pobytu lub siedzibę w Polsce. Zasada wzajemności odnosi się do praw przysługujących obywatelom polskim w kraju pochodzenia przedsiębiorcy zagranicznego⁸. W przypadku gdy brak jest wzajemności, osoby zagraniczne w celu prowadzenia działalności gospodarczej na terytorium RP mogą tworzyć wyłącznie spółki komandytowe, spółki z ograniczoną odpowiedzialnością oraz spółki akcyjne⁹.

Jak wynika z powyższego, przedsiębiorcy zagraniczni uzyskali znaczną swobodę w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej. Podlegają oni jednak takim samym ograniczeniom jak przedsiębiorcy polscy. Muszą wypełniać również te same obowiązki, a zwłaszcza dokonać zgłoszenia do rejestru przedsiębiorców.

⁵ Uregulowana przepisami art. 86-101 Kodeksu spółek handlowych.

⁶ Uregulowana przepisami art. 102-124 Kodeksu spółek handlowych.

⁷ Uregulowana przepisami art. 125-150 Kodeksu spółek handlowych.

⁸ Na kształtowanie się zasady wzajemności mają w dużej mierze umowy bilateralne zawarte przez Polskę m.in. z: Albanią (Warszawa, 5 marca 1993 r. – DzU 1994 nr 122, poz. 547); Austrią (Wiedeń, 24 listopada 1998 r. – DzU 1989 nr 54, poz. 321); Czechami (Budapeszt, 16 lipca 1993 r. – DzU 1994 nr 97, poz. 469); Danią (Kopenhaga, 1 maja 1990 r. – DzU 1992 nr 28, poz. 122); Finlandią (Helsinki, 5 kwietnia 1990 r. – DzU 1992 nr 7, poz. 28); Francją (Paryż, 14 lutego 1989 r. – DzU 1990 nr 38, poz. 220); Hiszpanią (Madryt, 30 lipca 1992 r. – DzU 1993 nr 124, poz. 563); Holandią (Warszawa, 7 września 1992 r. – DzU 1994 nr 57, poz. 235); Norwegią (Warszawa, 5 czerwca 1990 r. – DzU 1990 nr 84, poz. 448); Portugalią (Lizbona, 11 marca 1993 r. – DzU 1995 nr 19, poz. 90); Słowacją (Warszawa, 18 sierpnia 1994 r. – DzU 1996 nr 55, poz. 246); Szwajcarią (Bern, 8 listopada 1989 r. – DzU 1990 nr 63, poz. 366); Szwecją (Warszawa, 13 października 1989 r. – DzU 1990 nr 38, poz. 218); Wielką Brytanią i Irlandią Północną (Londyn, 8 grudnia 1987 r. – DzU 1988 nr 12, poz. 93). Poza wymienionymi umowami z krajami europejskimi Polska jest stroną umów dwustronnych także z wieloma państwami pozaeuropejskimi m.in. z: Argentyną, Australią, Chinami, Indonezją, Kanadą, Izraelem, Kazachstanem, Koreą Południową, Kuwejtem, Malezją, Singapurem, Urugwajem, Stanami Zjednoczonymi, Wietnamem i Zjednoczonymi Emiratami Arabskimi.

⁹ Chodzi tu również o przystępowanie do tych spółek, nabywanie udziałów i akcji.

Szczególnym rodzajem prowadzenia działalności przez osoby zagraniczne jest działanie za pomocą utworzonego na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej oddziału przedsiębiorcy zagranicznego lub jego przedstawicielstwa. Możliwość taką ustawa dopuszcza na zasadzie wzajemności. Również oddział przedsiębiorcy zagranicznego podlega wpisowi do rejestru przedsiębiorców. Od oddziału należy odróżnić przedstawicielstwo. Działalność przedstawicielstwa jest ograniczona przedmiotowo do reklamy i promocji przedsiębiorcy zagranicznego. Przedstawicielstwo zatem nie posiada żadnej samodzielności prawnej, nie jest podmiotem praw i obowiązków. Wykluczone jest skierowanie przez lub przeciwko przedstawicielstwu sprawy na drogę postępowania sądowego. Przedstawicielstwo podlega wpisowi do ewidencji przedstawicielstw przedsiębiorców zagranicznych, która prowadzona jest przez ministra właściwego do spraw gospodarki. Dokonanie wpisu jest poświadczane przez wydane zaświadczenie o wpisie. Ewidencja przedstawicielstw przedsiębiorców zagranicznych, podobnie jak rejestr przedsiębiorców, jest jawna, co pozwala na wgląd do niej każdego zainteresowanego podmiotu bez konieczności wykazywania w tym celu jakiegokolwiek interesu.

Przedsiębiorcy, co jest istotne z punktu widzenia przedsiębiorstwa windykacyjnego, zobowiązani są do dokonywania lub przyjmowania płatności za pośrednictwem rachunku bankowego w każdym przypadku, gdy stroną transakcji jest inny przedsiębiorca. Jednorazowa wartość należności przekazanej gotówką nie może przekraczać równowartości 3000 euro albo 1000 euro, gdy suma tych należności powstałych w miesiącu poprzedzającym dokonanie transakcji przekracza równowartość 10 000 euro. Wynika stąd, iż przedsiębiorca winien mieć przynajmniej jeden rachunek bankowy, o którym ma obowiązek zawiadomić właściwy urząd skarbowy. Jest zatem oczywiste, iż przedsiębiorstwo windykacyjne będzie w pierwszej kolejności kierować egzekucję ze środków zgromadzonych oraz wpływających na rachunek przedsiębiorcy. Dlatego istotne jest ustalenie liczby rachunków posiadanych przez dłużnika, co może niejednokrotnie nastroczać pewnych trudności.

Ważną zmianą wprowadzoną nową ustawą regulującą prowadzenie działalności gospodarczej jest zamieszczenie definicji legalnych małego i średniego przedsiębiorcy. Małym, w myśl ustawy, jest przedsiębiorca, który w poprzednim roku obrotowym zatrudniał średniorocznie mniej niż 50 pracowników i jednocześnie osiągnął przychód netto ze sprzedaży towarów, wyrobów, usług oraz operacji finansowych nieprzekraczający równowartości 7 000 000 euro albo suma aktywów jego bilansu sporządzonego na koniec poprzedniego roku obrotowego nie przekroczyła równowartości 5 000 000 euro. Spod zakresu pojęciowego małego przedsiębiorcy wyłączeni zostali przedsiębiorcy, w których przedsiębiorcy inni niż mali posiadają:

- 1) więcej niż 25% wkładów, udziałów lub akcji,
- 2) prawa do ponad 25% udziału w zysku,

3) więcej niż 25% głosów w zgromadzeniu wspólników (w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością) lub zgromadzeniu akcjonariuszy (w spółce akcyjnej).

Podobne kryteria, różniące się jedynie liczbowo, ustawa przyjmuje dla sklasyfikowania średnich przedsiębiorców. Za takich uważa się przedsiębiorców, którzy w poprzednim roku obrotowym zatrudniali średniorocznie mniej niż 250 pracowników oraz osiągnęli przychód netto ze sprzedaży towarów, usług, wyrobów i operacji finansowych nieprzekraczający wartości 40 000 000 euro lub suma aktywów ich bilansu sporządzonego na koniec poprzedniego roku obrotowego nie przekroczyła równowartości 27 000 000 euro. Oczywiście jest, że za średniego przedsiębiorcę nie może zostać uznany przedsiębiorca mały spełniający powyższe kryteria.

Za średnich przedsiębiorców nie uważa się właścicieli przedsiębiorstw, w których inni aniżeli mali i średni posiadają:

- 1) więcej niż 25% wkładów, udziałów lub akcji,
- 2) prawa do ponad 25% udziału w zysku,
- 3) więcej niż 25% głosów w zgromadzeniu wspólników (akcjonariuszy).

Ustawodawca wprowadził w art. 55 § 3 ustawy Prawo działalności gospodarczej delegację dla Rady Ministrów, która w drodze rozporządzenia może podwyższyć kwoty wskazane w przepisach definicyjnych.

Przydatność pojęcia małego i średniego przedsiębiorcy jest niekwestionowana w prawodawstwie europejskim. Jest to podyktowane wzrastającą rolą właśnie małych i średnich przedsiębiorstw. W ciągu ostatnich lat właśnie małe i średnie przedsiębiorstwa stanowiły w krajach Unii Europejskich 99,8% wszystkich działających firm. Jednocześnie ich udział w obrocie wynosił 65%, a w zatrudnieniu – (66%) [14, s. 31]. Jest zatem oczywiste, iż pojęcia te mogą mieć znaczenie dla większości firm działających w kraju, w tym także przedsiębiorstw windykacyjnych, które w znacznej większości, w rozumieniu ustawy, są właśnie małymi przedsiębiorstwami. Państwo, pragnąc poprawić rozwój przedsiębiorczości, przede wszystkim poprzez stymulowanie powstawania małych i średnich przedsiębiorstw, będzie przewidywać coraz to nowe instrumenty prowadzące do tego celu. Jedną z takich regulacji zawiera Ustawa z 27 lipca 2002 r. o warunkach dopuszczalności i nadzorowaniu pomocy publicznej dla przedsiębiorców [12]¹⁰ Ustawa ta ustala ramy pomocy, jakiej państwo bądź organy samorządowe mogą udzielić przedsiębiorcom w zakresie prowadzonej przez nich działalności gospodarczej. Zasady tej pomocy muszą być jasno określone, po pierwsze w celu zminimalizowania zachowań korupcyjnych, po drugie dla uniknięcia wywołania stanu, w którym jeden przedsiębiorca będzie bardziej konkurencyjny względem drugiego.

¹⁰ Ustawa ta zastąpiła poprzednio obowiązującą regulację z 2000 r. zawartą w Ustawie z dnia 30 czerwca 2000 r. o warunkach dopuszczalności i nadzorowaniu pomocy publicznej dla przedsiębiorców [10].

Drugą poważną zmianą będącą elementem reformy prawa gospodarczego w szerokim ujęciu¹¹ było uchwalenie Ustawy z 20 sierpnia 1997 r. o Krajowym Rejestrze Sądowym [8]. Wprowadziła ona szereg zmian w obowiązującym porządku prawnym, co spowodowało konieczność uchwalenia osobnej Ustawy z 20 sierpnia 1997 r. Przepisy wprowadzające ustawę o Krajowym Rejestrze Sądowym [7]. Na potrzeby niniejszego opracowania skupię się na zmianach dotyczących podmiotów prowadzących działalność gospodarczą, gdyż te właśnie elementy mają największe znaczenie dla funkcjonowania i działania przedsiębiorstwa windykacyjnego.

Przed wszystkim należy podkreślić, iż rejestr sądowy odgrywa w każdym porządku prawnym ważną rolę w zakresie dostępu do podstawowych informacji na temat potencjalnych kontrahentów. Szczególnego znaczenia nabiera on w dzisiejszych czasach ze względu na szybki rozwój technik informatycznych, a szczególnie Internetu. Wprawdzie w Polsce rejestry sądowe nie są dostępne jeszcze *on-line*, ale jako przykład może posłużyć rejestr przedsiębiorców Słowacji, który dostępny jest bez żadnych opłat w Internecie. Uważam, iż takie rozwiązanie powinno stać się również celem polskiego ustawodawcy.

Krajowy Rejestr Sądowy wprowadzony wspomnianą ustawą dzieli się na:

- 1) rejestr przedsiębiorców,
- 2) rejestr stowarzyszeń, innych organizacji społecznych i zawodowych, fundacji oraz publicznych zakładów opieki zdrowotnej,
- 3) rejestr dłużników niewypłacalnych.

Wpisami do rejestru zatem zostały objęte trzy kategorie podmiotów. Po pierwsze są to przedsiębiorcy, a zatem:

- 1) osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą¹²;
- 2) spółki prawa handlowego (uregulowane przepisami Kodeksu spółek handlowych):
 - a) spółki jawne,
 - b) spółki partnerskie,
 - c) spółki komandytowe,
 - d) spółki komandytowo-akcyjne,
 - e) spółki z ograniczoną odpowiedzialnością,
 - f) spółki akcyjne;

¹¹ Mowa tutaj o prawie gospodarczym obejmującym zarówno normy prawa prywatnego (jak Kodeks cywilny, Kodeks spółek handlowych), jak i normy prawa publicznego (jak ustawa Prawo działalności gospodarczej, ustawa o warunkach dopuszczalności i nadzorowaniu pomocy publicznej dla przedsiębiorców). Pojęciu prawa gospodarczego *sensu largo* przeciwstawia się pojęcie prawa gospodarczego *sensu stricto*, przez które rozumie się tylko normy prawa publicznego, regulującego dopuszczalność prowadzenia działalności gospodarczej.

¹² Obowiązek ich wpisu do rejestru przedsiębiorców istnieje od 1 stycznia 2003 r. Również przedsiębiorcy wpisani dotychczas do ewidencji działalności gospodarczej prowadzonej przez gminy będą obowiązywać do „przeniesienia” wpisów do rejestru przedsiębiorców.

- 3) spółdzielnie;
- 4) przedsiębiorstwa państwowe;
- 5) jednostki badawczo-rozwojowe;
- 6) przedsiębiorcy określani w przepisach o zasadach prowadzenia na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej działalności gospodarczej w zakresie drobnej wytwórczości przez zagraniczne osoby prawne i fizyczne (przedsiębiorstwa zagraniczne);
- 7) towarzystwa ubezpieczeń wzajemnych;
- 8) inne osoby prawne, jeżeli wykonują działalność gospodarczą i podlegają obowiązkowi wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego, a zatem szczególnie:
 - a) fundacje,
 - b) stowarzyszenia,
 - c) kółka rolnicze,
 - d) publiczne zakłady opieki zdrowotnej i kolumny transportu sanitarnego,
 - e) związki zawodowe oraz związki zawodowe rolników indywidualnych,
- 9) oddziały przedsiębiorców zagranicznych działających na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
- 10) główne oddziały zagranicznych zakładów ubezpieczeń.

Jedynym kryterium wpisu do rejestru przedsiębiorców jest prowadzenie przez wpisywany podmiot działalności gospodarczej. Zatem także fundacja, oprócz niezbędnego wpisu do rejestru stowarzyszeń, innych organizacji społecznych i zawodowych, fundacji oraz publicznych zakładów opieki zdrowotnej, w przypadku prowadzenia działalności gospodarczej będzie obowiązana uzyskać wpis do rejestru przedsiębiorców. Przypomnieć trzeba, że podmiotem gospodarczym przestała być spółka prawa cywilnego. We wpisie do rejestru przedsiębiorców podaje się informację na temat prowadzenia działalności z innymi podmiotami na podstawie umowy spółki cywilnej. Konieczne jest przypomnienie, iż umowę spółki uregulowaną w art. 860-875 Kodeksu cywilnego, wbrew powszechnemu mniemaniu, mogą zawierać nie tylko osoby fizyczne, ale także spółki prawa handlowego i wszelcy inni przedsiębiorcy, a także podmioty nieprowadzące działalności gospodarczej. Spółka cywilna może bowiem zostać założona tylko w celu gospodarczym, nie można jednak celu gospodarczego koniecznie utożsamiać z działalnością zarobkową.

Taki ustrój rejestru przedsiębiorców sprawia, że dane w nim gromadzone stają się skumulowane w jednej bazie danych, co znacznie upraszcza dostęp do informacji w porównaniu ze stanem poprzednim. Pomocnicza w stosunku do samego rejestru jest Centralna Informacja Krajowego Rejestru Sądowego. Jej działanie pozwala na dostęp do informacji bez względu na miejsce położenia siedziby podmiotu, którego dane niezbędne są wnioskującemu o ich udostępnienie. W poprzednio obowiązującym stanie prawnym po informacji dotyczące przedsiębiorcy (wypis z rejestru handlowego) należało wnioskować do właściwego, ze względu na jego siedzibę, sądu rejestrowego. W chwili obecnej wystarczy złożyć

wniosek w Centralnej Informacji KRS, której placówki znajdują się przy sądach gospodarczych w każdym byłym mieście wojewódzkim. W celu otrzymania wypisu z rejestru przedsiębiorców konieczną jest znajomość numeru KRS przedsiębiorcy. Obowiązek umieszczania go na wszelkich oświadczeniach pisemnych skierowanych do oznaczonych osób nakłada na podmioty wpisane art. 34 § 1 ustawy o Krajowym Rejestrze Sądowym. W przypadku niedopełnienia tego obowiązku sąd rejestrowy może nałożyć na przedsiębiorcę grzywnę, która nie może jednak przekroczyć 5000 zł.

Dostępność informacji na temat podmiotów wpisanych do rejestru przedsiębiorców daje przedsiębiorstwom windykacyjnym niesłychanie ważne narzędzie do walki z nieuczciwymi kontrahentami i unikającymi zapłaty dłużnikami. Kolejnym krokiem, w celu większego rozpowszechnienia korzystania z baz danych wpisanych do KRS, będzie jej udostępnienie w Internecie. Pojawiają się w ostatnim czasie firmy oferujące bazy danych, które są odpłatnie udostępniane w sieci. Jednak takie zbiory danych mogą być niezetelne, a przede wszystkim nie korzystają z mocy, jaka nadana jest wypisowi z rejestru sądowego. Mogą więc jedynie posłużyć do dokonania wstępnej oceny danego kontrahenta.

Nie istnieją jeszcze projekty w zakresie innych rejestrów. A trzeba wskazać, iż pojawienie się centralnej bazy informacji obejmujących wpisy do ksiąg wieczystych, rejestru zastawów itp. spowodowałoby możliwość weryfikacji informacji podawanych przez przedsiębiorców, niezbędne bowiem jest stałe weryfikowanie zdolności płatniczych przedsiębiorców. Temu celowi służy m.in. rejestr dłużników niewypłacalnych, o którym będzie jeszcze mowa dalej.

Drugą kategorią podmiotów, które mają obowiązek uzyskania wpisu do Krajowego Rejestru Sądowego, a konkretnie do rejestru stowarzyszeń, innych organizacji społecznych i zawodowych, fundacji oraz publicznych zakładów opieki zdrowotnej działającego w jego ramach, są:

1) stowarzyszenie lub jednostka terenowa stowarzyszenia, mające zgodnie ze statutem osobowość prawną,

- 2) związek stowarzyszeń,
- 3) kółko rolnicze,
- 4) rolnicze zrzeszenie branżowe,
- 5) związek rolników, kółek i organizacji rolniczych,
- 6) związek rolniczych zrzeszeń branżowych,
- 7) związek zawodowy rolników indywidualnych,
- 8) cech rzemieślniczy,
- 9) izba rzemieślnicza,
- 10) związek rzemiosła polskiego,
- 11) zrzeszenie handlu i usług,
- 12) zrzeszenie transportu,
- 13) ogólnokrajowa reprezentacja zrzeszeń handlu i usług,
- 14) ogólnokrajowa reprezentacja zrzeszeń transportu,

- 15) inna organizacja podmiotów gospodarczych,
- 16) izba gospodarcza lub krajowa izba gospodarcza,
- 17) związek zawodowy lub jednostka organizacyjna związku zawodowego posiadająca osobowość prawną,
- 18) ogólnokrajowy związek międzybranżowy,
- 19) ogólnokrajowe zrzeszenie międzybranżowe,
- 20) związek pracodawców,
- 21) federacja lub konfederacja pracodawców,
- 22) stowarzyszenie kultury fizycznej
- 23) związek sportowy,
- 24) polski związek sportowy,
- 25) stowarzyszenie kultury fizycznej o zasięgu ogólnokrajowym,
- 26) fundacja,
- 27) samodzielny publiczny zakład opieki zdrowotnej,
- 28) kolumna transportu sanitarnego.

Podmioty wymienione powyżej, wpisywane do Krajowego Rejestru Sądowego, nie prowadzą działalności gospodarczej w rozumieniu ustawy Prawo działalności gospodarczej. Jest jednak oczywiste, że nie są one obojętne z punktu widzenia przedsiębiorstwa windykacyjnego, ponieważ mogą być zarówno dłużnikiem, wobec którego prowadzone będzie postępowanie, jak i klientem zlecającym dochodzenie należności.

Trzecią i chyba najważniejszą częścią Krajowego Rejestru Sądowego jest rejestr dłużników niewypłacalnych. Jest to nowa instytucja w polskim systemie prawnym. Funkcjonowanie tego rodzaju rejestru ma ustrzec potencjalnych kontrahentów przed dokonywaniem czynności, których stroną mógłby być dłużnik niewypłacalny. Wpis do rejestru dłużników niewypłacalnych, a raczej jego groźba, może również działać na dłużnika mobilizująco.

Ustawa o Krajowym Rejestrze Sądowym rozróżnia dwa rodzaje wpisów do rejestru dłużników niewypłacalnych – wpis z urzędu oraz wpis na wniosek. Z urzędu do rejestru wpisuje się:

- 1) osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą w przypadku ogłoszenia ich upadłości, a także w przypadku gdy wniosek o ogłoszenie upadłości został prawomocnie oddalony z tego powodu, że majątek dłużnika nie wystarcza nawet na zaspokojenie kosztów postępowania upadłościowego albo umorzono prowadzoną przeciwko dłużnikowi egzekucję sądową lub administracyjną ze względu na to, iż jej prowadzenie nie doprowadziłoby do uzyskania kwoty wyższej od kosztów egzekucyjnych;

- 2) wspólników ponoszących odpowiedzialność całym swoim majątkiem za zobowiązania spółki, z wyłączeniem komandytariuszy w spółce komandytowej, jeżeli ogłoszono jej upadłość lub jeżeli wniosek o jej ogłoszenie został prawomocnie oddalony z powodu tego, że majątek dłużnika nie był wystarczający do pokrycia kosztów postępowania upadłościowego albo umorzona została egzekucja

sądowa lub administracyjna ze względu na to, że wyegzekwowana kwota byłaby niższa od kosztów postępowania,

3) dłużników, którzy zostali zobowiązani przez sąd do wyjawienia majątku, zgodnie z przepisami Kodeksu postępowania cywilnego,

4) osoby, które przez sąd prowadzący postępowanie upadłościowe zostały pozbawione prawa wykonywania działalności gospodarczej na własny rachunek oraz pełnienia funkcji reprezentanta lub pełnomocnika przedsiębiorcy, członka rady nadzorczej i komisji rewizyjnej w spółce z ograniczoną odpowiedzialnością, spółce akcyjnej lub spółdzielni.

Jedynym przypadkiem, kiedy ustawa dopuszcza wpis na wniosek wierzyciela, jest sytuacja, w której tytuł wykonawczy został wystawiony przeciwko osobie fizycznej prowadzącej działalność gospodarczą. Taka możliwość istnieje wtedy, gdy wierzyciel posiadający tytuł wykonawczy, a więc najczęściej nakaz zapłaty lub wyrok z nadaną mu klauzulą wykonalności, wezwie dłużnika do zapłaty, a ten nie uiści należności w terminie 30 dni od daty wezwania.

Powyższa regulacja pomija przy wpisie do rejestru dłużników niewypłacalnych tych, wobec których zostało wszczęte postępowanie układowe. Wydaje się to rozwiązaniem błędnym, ponieważ sytuacja, w której dłużnik został zmuszony do otwarcia postępowania układowego, nie jest wyrazem jego dobrej kondycji finansowej, co może grozić niewypłacalnością dłużnika i ogłoszeniem w krótkim czasie upadłości¹³. Oczywiście nie można mówić o całkowitej niewypłacalności dłużnika, wobec którego ogłoszono układ, co powodowałoby konieczność zmiany nazwy rejestru bądź wprowadzenie nowego rodzaju rejestru postępowań układowych. Wydaje się, iż konieczność ogłoszenia o wszczęciu takiego postępowania w Monitorze Sądowym i Gospodarczym jest zbyt wątpliwym sposobem informowania o tym przedsiębiorców.

Największą zmianą przepisów w ostatnim czasie było uchwalenie przez Sejm Ustawy z 15 września 2000 r. Kodeks spółek handlowych [11]. Kodeks ten zastąpił obowiązujący od czasów dwudziestolecia międzywojennego kodeks handlowy. Wprowadził on szereg nowych, nieznanych wcześniej prawu polskiemu instytucji, pozostawiając jednak również sporo przepisów powtórzonych za poprzednią regulacją. W dalszym ciągu obowiązują przepisy Kodeksu handlowego dotyczące firmy i prokury. Mają one zostać zastąpione w dalszym ciągu reformy poprzez wprowadzenie tych instytucji do Kodeksu cywilnego.

Nie jest możliwe omówienie w krótkim artykule wszystkich zmian dokonanych wprowadzeniem Kodeksu spółek handlowych. Skupię się przede wszystkim na tych, które mogą mieć największe znaczenie dla przedsiębiorców trudniących się profesjonalnie windykacją należności.

¹³ Dłużnika można uznać w tej sytuacji za wypłacalnego tylko dlatego, że wierzyciele zgodzili się na propozycję układową.

Kodeks wprowadza dwa nowe rodzaje spółek: spółkę partnerską oraz spółkę komandytowo-akcyjną. Pierwsza z nich została powołana, za ustawodawstwami zachodnimi, dla celów wykonywania tzw. wolnych zawodów. Sam kodeks wymienia w art. 88 zawody, które mogą być wykonywane w formie spółki partnerskiej, a są to zawody: adwokata, aptekarza, architekta, biegłego rewidenta, brokera ubezpieczeniowego, doradcy podatkowego, księgowego, lekarza, lekarza stomatologa, lekarza weterynarza, notariusza, pielęgniarki, położnej, radcy prawnego, rzeczownika patentowego, rzeczoznawcy majątkowego i tłumacza przysięgłego. Lista zawodów nie jest zamknięta i może ona zostać poszerzona poprzez regulacje znajdujące się w przepisach szczególnych.

Podstawową różnicą pomiędzy spółką partnerską a spółką jawną jest to, że partner nie ponosi odpowiedzialności za zobowiązania spółki powstałe w związku z wykonywaniem zawodu przez pozostałych partnerów. Również nie odpowiada za zobowiązania spółki będące następstwem działań lub zaniechań osób zatrudnionych przez spółkę na podstawie umowy o pracę lub innego stosunku prawnego, które podlegały kierownictwu innego partnera.

Spółka komandytowo-akcyjna została natomiast skonstruowana jako hybryda spółki komandytowej i akcyjnej, co w pełni oddaje jej nazwa. Wydaje się, iż ten rodzaj spółki nie będzie formą tak popularną jak spółka z ograniczoną odpowiedzialnością. W spółce tej istnieją dwa rodzaje wspólników: pierwszy to komplementariusze, którzy odpowiadają za zobowiązania spółki całym swoim majątkiem, drugi to akcjonariusze, którzy nie odpowiadają za zobowiązania spółki. Forma spółki komandytowo-akcyjnej została przewidziana zatem dla przedsięwzięć gospodarczych, w których prowadzenie przedsiębiorstwa pozostawia się komplementariuszom, natomiast źródłem finansowania przedsięwzięcia mają być akcjonariusze.

Kodeks wprowadza nowe uwarunkowania dla przedsiębiorców prowadzących działalność w formie spółki cywilnej. Otóż w przypadku osiągnięcia w przeciągu dwóch lat obrotowych przychodu netto w wysokości stanowiącej równowartość co najmniej 400 000 euro (przedsiębiorstwo większych rozmiarów¹⁴) do spółki cywilnej stosuje się przepisy dotyczące spółki jawnej. Każdy ze wspólników ma obowiązek zgłoszenia takiej spółki do rejestru przedsiębiorców, a od chwili wpisu spółka taka staje się spółką jawną. Rozwiązanie to jest ze wszech miar słuszne, gdyż przepisy regulujące spółkę jawną dają większą pewność samym wspólnikom. Podstawową zaletą jest subsydiarna odpowiedzialność wspólników, tzn. to, że wierzyciel może skierować egzekucję do majątku osobistego wspólników dopiero po wyczerpaniu możliwości majątkowych samej spółki. Jest to oczywista zaleta z punktu widzenia dłużnika. Zmiana formy prowadzenia działalności ze spółki cywilnej na jawną daje natomiast wierzycielowi informację na temat kondycji finansowej dłużnika.

¹⁴ Pojęcie przedsiębiorstwa większych rozmiarów nie powinno być mylone z pojęciami małego i średniego przedsiębiorcy, które uregulowane są w ustawie Prawo działalności gospodarczej.

Istotną nowością jest wprowadzenie instytucji spółek kapitałowych, a więc spółki z ograniczoną odpowiedzialnością i spółki akcyjnej, w organizacji. Spółka pozostaje w stadium w organizacji do momentu jej wpisu do rejestru przedsiębiorców, a do tego momentu za jej zobowiązania odpowiadają osoby działające w jej imieniu.

Ostatnią, najważniejszą i chyba mogącą w praktyce rodzić poważne skutki i komplikacje, nowością, która będzie omówiona w tym miejscu, jest przepis art. 230 Kodeksu spółek handlowych. Stanowi on, że rozporządzenie prawem lub zaciągnięcie zobowiązania do świadczenia o wartości dwukrotnie przewyższającej wysokość kapitału zakładowego wymaga uchwały wspólników, chyba że umowa stanowi inaczej. Przepis ten na pozór wygląda niegroźnie, jednak jego znaczenie odślania art. 7 Kodeksu spółek handlowych, który w § 1 stanowi, że „jeżeli do dokonania czynności prawnej przez spółkę ustawa wymaga uchwały zgromadzenia wspólników albo walnego zgromadzenia bądź rady nadzorczej, to czynność prawna dokonana z pogwałceniem tego wymogu jest nieważna” Paragraf 2 dopuszcza wyrażenie zgody nawet po złożeniu przez spółkę oświadczenia, jednak w okresie nie dłuższym niż 2 miesiące. Jeżeli zgoda jakiegokolwiek organu spółki wymagana była tylko przez jej statut, to wtedy czynność zachowuje swoją ważność. Nie wyklucza to jednak odpowiedzialności członków zarządu wobec spółki.

Trudno jest znaleźć *ratio legis* takiego unormowania. W sposób nieuzasadniony chroni się w tym momencie interes wspólników spółki, zapominając o zapewnieniu bezpieczeństwa obrotu. Tym bardziej, że sama umowa spółki może nałożyć wymóg uzyskania do określonych czynności zgody czy to zgromadzenia wspólników, czy rady nadzorczej (komisji rewizyjnej). Doprowadza się do sytuacji, kiedy kontrahent spółki kapitałowej jest wręcz zobowiązany do sprawdzenia wysokości kapitału tej spółki. Musi czynić to we własnym interesie, gdyż mógłby ponieść wysokie szkody w przypadku, gdyby zawarta umowa okazała się nieważna z mocy samego prawa. Przepisy, o których mowa powyżej, są przykładem na to, iż nawet regulacja tak ważna z punktu widzenia praktyki nie zawsze pozbawiona jest błędów.

Na zakończenie należy zwrócić uwagę na przygotowywane dalsze projekty ustaw kontynuujące reformę prawa gospodarczego. Przede wszystkim na pierwszy plan wysuwa się nowa ustawa Prawo upadłościowe i naprawcze, która ma zastąpić przedwojenne przepisy regulujące postępowanie upadłościowe i układowe, niedostosowane do szybko zmieniających się stosunków gospodarczych. Zmianie mają również ulec w najbliższym czasie przepisy Kodeksu cywilnego, Kodeksu postępowania cywilnego, ustawy o kosztach sądowych w sprawach cywilnych.

Regulacje dotyczące przymusowego zaspokojenia wierzyciela z majątku dłużnika powinny iść w kierunku znacznego ułatwienia istniejących rozwiązań. Przede wszystkim konieczne jest uregulowanie prowadzenia baz danych nierzetelnych dłużników, a także stworzenie rozwiązań systemowych utrudniających swobodny

przepływ środków pomiędzy podmiotami, który jest najczęściej stosowanym instrumentem unikania egzekucji. Szczegółowe rozwiązania dotyczące przedsiębiorstw windykacyjnych są zbędne, ponieważ zbędne jest tworzenie w systemie prawa gospodarczego regulacji szczegółowych dotyczących poszczególnych firm. Prowadziłoby to do niepotrzebnego skomplikowania istniejących przepisów.

Literatura

- [1] Norek E., *Krajowy Rejestr Sądowy i postępowanie rejestrowe*, Warszawa 2001.
- [2] Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z 27 czerwca 1934 *Kodeks handlowy*, DzU 1934 nr 57, poz. 502.
- [3] Sołtysiński S., Szajkowski A., Szumański A., Szwaja J., *Kodeks spółek handlowych t. II, Komentarz do art. 1-150*, Warszawa 2002.
- [4] Sołtysiński S., Szajkowski A., Szumański A., Szwaja J., *Kodeks spółek handlowych t. II, Komentarz do art. 151-300*, Warszawa 2002.
- [5] Sołtysiński S., Szajkowski A., Szumański A., Szwaja J., *Kodeks spółek handlowych t. II, Komentarz do art. 301-458*, Warszawa 2002.
- [6] Ustawa z 23 grudnia 1988 r. o działalności gospodarczej, DzU 1988 nr 41, poz. 324.
- [7] Ustawa z 20 sierpnia 1997 r. Przepisy wprowadzające Ustawę o Krajowym Rejestrze Sądowym, DzU 1997 nr 121, poz. 770.
- [8] Ustawa z 20 sierpnia 1997 o Krajowym Rejestrze Sądowym, DzU 2000 nr 17, poz. 209.
- [9] Ustawa z 19 listopada 1999 r. *Prawo działalności gospodarczej*, DzU 1999 nr 101, poz. 1178.
- [10] Ustawa z 30 czerwca 2000 r. o warunkach dopuszczalności i nadzorowaniu pomocy publicznej dla przedsiębiorców, DzU 2000 nr 60, poz. 704.
- [11] Ustawa z 15 września 2000 r. *Kodeks spółek handlowych*, DzU 2000 nr 94, poz. 1037.
- [12] Ustawa z 27 lipca 2002 r. o warunkach dopuszczalności i nadzorowaniu pomocy publicznej dla przedsiębiorców, DzU 2002 nr 141, poz. 1177.
- [13] Zdyb M., *Prawo działalności gospodarczej – komentarz*, Kraków 2000.
- [14] Żukrowska K., *Zmiany w przedsiębiorstwie a transformacja systemowa i integracja z UE*, [w:] *Polskie przedsiębiorstwa w perspektywie członkostwa w Unii Europejskiej*, Warszawa 1999.

LEGAL REGULATIONS OF A DEBT COLLECTION ENTERPRISE

Summary

The present article discusses the most important changes, introduced into the Polish legal system, which have an impact on the work and activities of the debt collection enterprise. As the extent of the article is limited, the choice of regulations discussed in it is subjective. It mainly presents changes caused by three acts – the law on economic activities, the statute on the National Court Register and the Code of Commercial Companies.